
RESTAURAREA UNOR PIESE DE CÓIFURĂ DIN PATRIMONIUL MUZEULUI NAȚIONAL DE ISTORIE

Ecaterina Bondarencu

Subiectul acestui articol îl constituie restaurarea unor piese din colecția *Vestimentație și Accesorii* a Muzeului Național de Istorie a Moldovei. Este o colecție diversă din punct de vedere tipologic și cronologic, bazele căreia s-au pus chiar din primii ani de existență a instituției. În cadrul acestei colecții un loc aparte ocupă subcolecția *Uniforme militare și accesorii*, care cuprinde și 300 de piese de cóifură. Uniformele militare sunt structurate în două mari categorii: uniforme de campanie și uniforme de stradă. Este cunoscut faptul că prima trupă militară regulată cu o uniformă proprie apare pentru prima dată în armata otomană. În Europa uniforma militară va apărea odată cu reformele militare ale lui Petru I în Rusia și Friedrich cel Mare în Prusia.

Patrimoniul de istorie militară deținut de muzeu este permanent valorificat și promovat prin organizarea unor manifestări științifice, culturale, prin prezentarea în cadrul unor expoziții temporare și permanente în țară și peste hotare. În 2010, muzeul a propus publicului larg expoziția temporară „O istorie a cóifurii”. Cóifura ca element al uniformei militare este și „obiect de artă reprezentativă, cu semnificație istorică și emoțională, fiind păstrată în colecții private și publice în calitate de mărturie a trecutului, capabilă să prezinte istoria organizării armatelor, influențele străine succesive, dar și încercările de stabilire a tradițiilor” (Глинка 1988, 6).

Menționăm că piesele de cóifură din patrimoniu muzeal provin din Rusia, Prusia, Franța, Italia, România, Polonia, Ungaria etc. În legătură cu acest demers expozițional au fost conservate și restaurate 30 de piese de cóifură, printre care: șapcă de grenadier, Prusia, 1740-1785; cască de ofițer al cavaleriei de gardă, Rusia, 1811-1817; șapcă de ofițer, ulani, Rusia, 1837; cască de ofițer, infanterie, Prusia, 1914-1918; chipiu de ofițer, artilerie, Franța, 1914-1918; chipiu de sublocotenent, model 1934, România.

Piesele supuse restaurării erau într-o stare de conservare mediocră. În cele ce urmează vom analiza tehnicile de restaurare care au fost aplicate în cadrul procesului de restaurare doar pentru câteva piese din subcolecția *Uniforme militare și accesorii*, plecând de la semnificația lor istorică și din gradul de conservare. Aceste piese sunt: *Șapcă de grenadier*, Prusia, 1740-1785; *Șapcă de grenadier*; *Șapcă de ofițer de ulani*, Rusia, sec. XIX; *Șapcă de ofițer de ulani*, Rusia, sec. XIX; *Șapca de ofițer de ulani*, Rusia, 1837; *Cască de ofițer de infanterie*, Regiment de cavalerie de gardă, Rusia, sec. XIX; *Cască de subofițer*, Regiment de cuirasieri de gardă, Rusia, sec. XIX; *Cască de ofițer*, Cavalerie de gardă, Rusia, 1826.

Fiecare piesă a fost examinată, studiată pentru a se stabili starea și problemele pe care le are. A fost precizat diagnosticul, problemele pe care le prezintă fiecare piesă precum și intervențiile care se impun pentru soluționarea lor. Toate piesele de cóifură sunt din material textil, din metal. Din punct de vedere al structurii, piesele prezintă o țesătură simplă. Din punctul de vedere al stării de conservare piesele prezintă o fragilitate generală și sunt puternic afectate de uzura funcțională. Factorii externi ce au acționat asupra pieselor le-au provocat următoarele tipuri de degradări:

- degradări fizico-mecanice – depuneri de praf și murdărie pe întreaga suprafață a pieselor, tăieturi, destrămări, pierderi de țesătură, șifonări, cutări etc.
- degradări fizico-chimice – sunt evidente prin decolorări datorate acțiunii foto-chimice a luminii, se evidențiază prin îmbătrânirea materialelor și prin oxidarea părților din metal.

Toate piesele au necesitat tratamente de curățare, spălare, emolierie, dezinfecție, consolidare a unor părți. Obiectele supuse restaurării au fost fotografiate pentru consemnarea stării fiecărei piese înaintea tratamentului, în timpul diferitelor faze ale

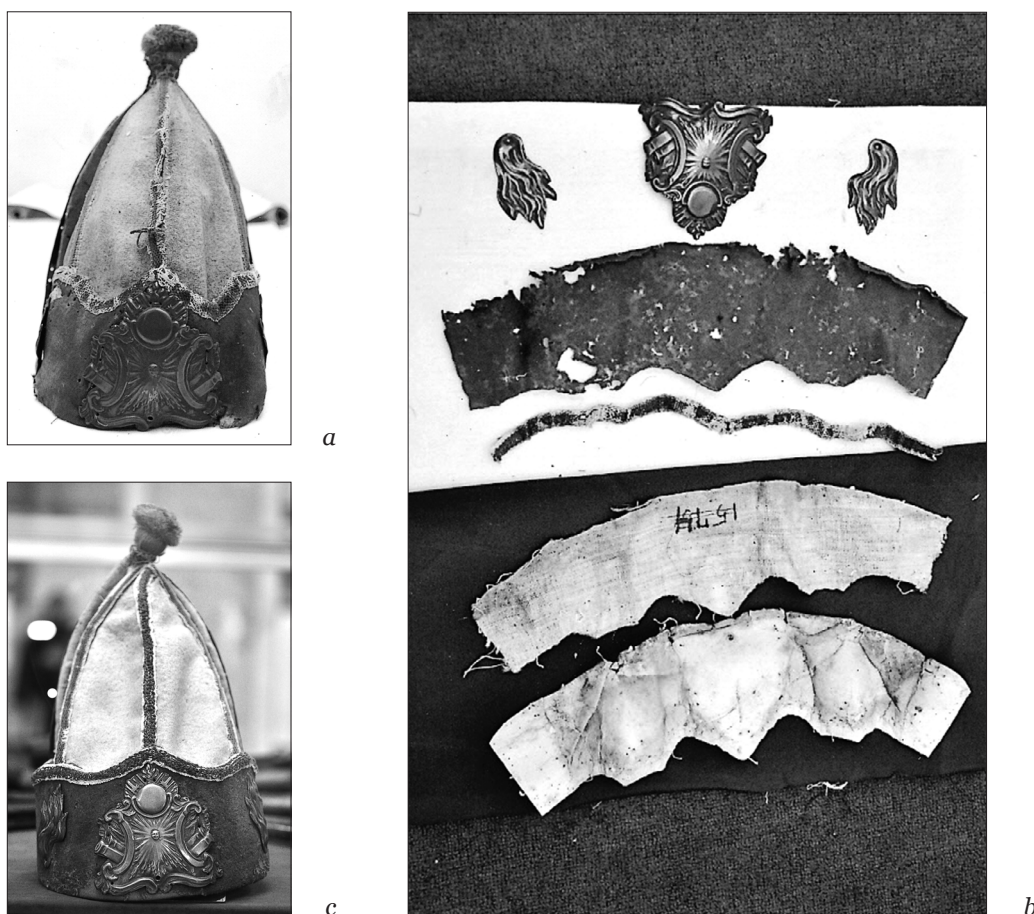

Foto 1. Șapcă de grenadier, Prusia, 1740-1785: a - înainte de restaurare; b - în proces de restaurare; c - după restaurare.

procesului de restaurare și la terminarea acestuia. Alegerea tratamentului adecvat a presupus colaborarea cu specialiști în domeniul metal. Piesele au fost restaurate în ordinea care urmează:

Șapcă de grenadier, Prusia, 1740-1785, postav, metal¹. Conform constatărilor vizuale piesa este deformată complet, murdară, are multe rupturi, rosături, metalul puternic oxidat. Calota acoperământului de cap are forma tradițională de con. Este confecționată din postav alb, întins pe carcasa metalică, pe cusături este fixat un șiret alb cu dungi de culoare verde și bordo, partea frontală a calotei este din postav de asemenea de culoare bordo. „Pe partea frontală este montată o aplicație de alamă, având în vârf un ciucure din fire de culoare albă, verde, bordo. Pe bordura calotei în ambele părți sunt montate plăcuțe metalice cu imaginea flăcărilor unei grenade explodate; în spate pe plăcuța metalică este prezentată ima-

gina unei explozii. Pe partea frontală a calotei este montată o placă de alamă conică, în centrul plăcii este reprezentată în cerc stema Prusiei cu inscripția „Pro gloria et Patria”. Mai sus și mai jos de inscripție – coroana regală, iar în partea de jos – monograma „FR” și reprezentări florale. Din ambele părți ale monogramei sunt reprezentate atribute militare stilizate: tunuri, drapele, mai jos de ele – capetele unor animale” (Borodac, Stamtova 2003, 225)

Piesa a fost demontată. Plăcile din alamă au fost transmise la curățire restauratorului pe metal, iar cele din postav au fost desprăfuite, spălate într-o soluție de apă distilată, radix saponaria, glicerină, alcool. Clătite în câteva ape cu soluție de acid citric, glicerină, apă distilată; uscate și presate. Deoarece postavul era deteriorat, a fost nevoie de consolidarea lui, atât a părții de sus cât și a bordurii. După aceasta s-au cusut detaliile din postav și șiretul, care de asemenea a fost consolidat; prinse de șapcă plăcile din alamă care au fost în prealabil

¹MNIM, FB-3208.

curățite; dându-se forma inițială a piesei. După restaurare piesa a fost prelucrată cu o soluție împotriva moliilor.

Șapcă de grenadier, Rusia². Aplicația de alamă montată pe partea frontală reprezintă stema de stat a Imperiului Rus – vulturul bicefal, care ține în ciocuri capetele unei panglici cu inscripția „С нами Богъ”. Plăcuțele de alamă montate pe bordura din părți și în spate reprezintă grenade explodate. Plăcuțele laterale reprezintă două jaguare de alamă, în formă de solzi, suprapuși, montați pe piele.

Conform constatărilor vizuale s-a ajuns la următoarea concluzie: șapca este murdară, postavul este mâncat de molii în câteva locuri, șiretul de asemenea este ros, jagularele din piele sunt rupte și o parte din solzii de alamă sunt lipsă.

Piesa a fost spălată, uscată; completate lipsurile; șiretul cu fir de argint a fost consolidat; curățite plăcile de alamă; montate toate detaliile, restaurată pielea din interiorul grenadierii. La această șapcă au fost confecționate jagularele din piele, care erau deteriorate grav și solzișorii din alamă – lipsă. Solzișorii au fost prinși de piele cu sârmă de metal foarte subțire. După restaurare postavul a fost prelucrat cu o soluție împotriva molilor.

Șapcă imperială de ofițer de ulani, Rusia, sec. XIX, postav, metal, piele³. Conform constatărilor vizuale, postavul de culoare albastru-închis este murdar, piesa este deformată, din jagulare lipsesc detalii. Piesa a fost desprăfuită și curățită manual cu perii moi. Detaliile din metal (cocarda, jagularele, galonul) au fost demontate și au fost transmise restauratorului pe metal pentru a fi curățate, confecționați solzișorii pentru jaguare. Postavul de culoare albastru-închis și șiretul cu fir de argint au fost spălate, uscate. Șiretul a fost consolidat, deoarece era ros, învechit. Pentru a-i reda forma inițială a șepcii în interiorul ei au fost puse tampoane umede apoi uscată. Pe muchiile piesei, a fost cusut șiretul, panglica cu fir de argint, montată cocarda de metal și galonul, prinse jagularele; a fost realizată și integrarea cromatică. Totodată au fost reconstituite părțile lipsă din interiorul piesei. După restaurare postavul a fost prelucrat cu o soluție antimolie, iar pielea prelucrată cu glicerină pentru a-i reda elasticitate.

² MNIM, FB-6769-1.

³ MNIM, FB-6373-6.

Șapca de ofițer, regiment de ulani, Rusia, 1837, postav, piele, metal⁴. Culoarea postavului galbenă de asemenea murdară, deformată, jaguarele lipsă. Piesa a fost demontată, spălată, uscată, dublat șiretul cu fir de argint, au fost cusut șiretul și panglica de șapcă, redat forma, consolidată local pielea din interiorul piesei. Deoarece jaguarele erau lipsă au fost confecționate curelușele din panglici de piele naturală de mărimea necesară; confecționați solzișorii din alamă de diferite mărimi (32 la număr) apoi au fost cusute de curelușele din piele cu sârmă subțire și prinse de șapcă. După restaurare postavul de asemenea a fost prelucrat cu soluție împotriva moliilor, iar pielea prelucrată cu glicerină.

Casca de ofițer de infanterie, regiment de cavalerie de gardă, Rusia, sec. XIX⁵. După constatările vizuale s-a observat că pielea de pe cască din partea stângă este ruptă, murdară, pielea din interiorul căștii foarte fragilă, metalul oxidat puternic. Piesa a fost curățată manual cu perii moi, demontată, prelucrată pielea cu glicerină pentru emolier, curățite detaliile din metal, restaurată ruptura de pe cască prin dublare, prelucrată cu cremă, restaurată coama din păr de cal deoarece în două locuri era desprinsă, confecționate jaguarele care erau lipsă și montarea lor la cască, pielea din interiorul căștii a fost supusă curățirii cu spirt, a fost dublată.

Cască de subofițer, regiment de cuirasieri de gardă, Rusia, 1847⁶. Casca era murdară, metalul puternic oxidat, pielea roasă, creasta din piele desprinsă de cască, lipseau jagularele. Ea a fost desprăfuită, demontată. Detaliile din metal au fost transmise la curățare restauratorului pe metal și tot odată s-au confecționat jagularele (curelușele din piele naturală iar solzișorii din alamă de diferite mărimi 34 bucăți). Pielea a fost curățită cu alcool de murdărie, apoi prelucrată mai întâi cu glicerină de două ori pentru a-i reda elasticitatea, apoi prelucrată cu cremă de culoare neagră. Creasta din piele a fost de asemenea curățată, prelucrată cu glicerină, completate locurile deteriorate, prinsă de cască, montate toate detaliile.

Cască de ofițer de cavalerie de gardă, Rusia, 1826⁷. Casca era murdară, deformată, lipseau de-

⁴ MNIM, FB-6373-7.

⁵ MNIM, FB-15195-27.

⁶ MNIM, FB-6373-8.

⁷ MNIM, FB-6373-9.

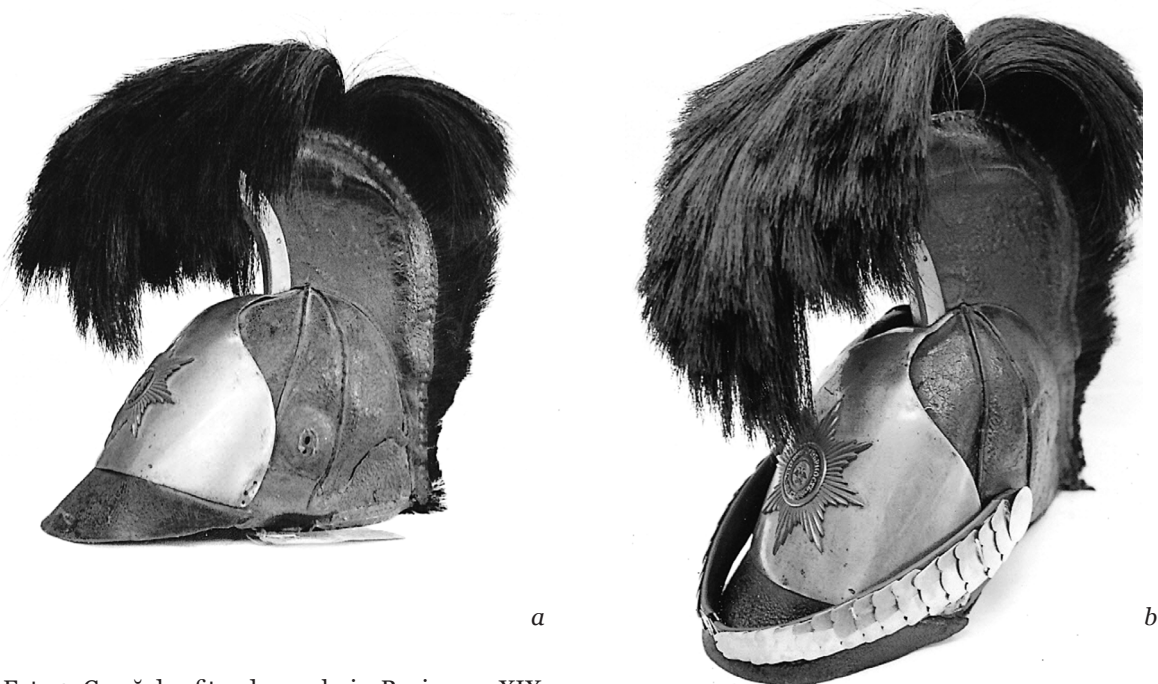

Foto 2. Cască de ofițer de cavalerie, Rusia, sec. XIX:
a - înainte de restaurare; b - după restaurare.

taliile din jaguare, metalul puternic oxidat. Casca a fost desprăfuită manual cu perii moi, curățat metalul, confecționate detaliile lipsă de la jaguare, demontată, prelucrată pielea cu glicerină, pentru a-i reda elasticitatea, confecționate curelușele din piele și cusute cu sârmă subțire solzișorii, montate jagularele, pielea prelucrată cu cremă și lustruită.

Piesele restaurate au fost etalate în expoziția „O istorie a cămășii”, deschisă pentru public în 2010 și care a inclus 100 de piese de patrimoniu. Prezentarea pieselor de cămășii a avut drept scop valorificarea patrimoniului și evidențierea principalelor schimbări în evoluția uniformei militare survenite în decursul timpului ca urmare a dezvoltării și perfecționării instituției militare.

Bibliografie

Borodac, Stamatova 2003: Eu. Borodac T. Stamatova, Piese de cămășii în colecția MNIM. Tyragetia XII, 2003, 221-228.

Глинка 1988: И.М. Глинка, Русский военный костюм XVIII - начала XX века (Ленинград 1988).

Restoration of headwear from the National Museum of History of Moldova

Abstract

The subject of this article is the restoration of objects from the *Clothing and Accessories Collection* of the National Museum of History of Moldova. The collection, which began to form from the first years of the museum's existence, is diverse in terms of typology and chronology. Among its components the sub-collection of military uniform and accessories, containing 300 headwear items, occupies a special place. By country of origin these military headwear items originate from Russia, Prussia, France, Italy, Romania, Poland, Hungary, etc. In 2010, there were restored 30 headwear items, including: grenadier cap, Prussia, 1740-1785; Cavalry Guards officer's helmet, Russia, 1811-1817; Uhlán officer's cap, Russia, 1837; infantry officer's helmet, Prussia, 1914-1918; artillery officer's cap, France, 1914-1918; sub-lieutenant's cap, model 1934, Romania. The author analyzes the restoration techniques used in the process of working on some items from the collections of the National Museum of History of Moldova.

List of illustrations:

Photo 1. Grenadier cap, Prussia, 1740-1785: a - before restoration; b - in the process of restoration; c - after restoration.

Photo 2. Cavalry Guards officer's helmet, Russia, 19th century: a - before restoration; b - after restoration.

Рестаuration головных уборов из фондов Национального музея истории Молдовы

Резюме

Статья посвящена реставрации предметов из коллекции «Одежда и аксессуары» Национального музея истории Молдовы. Коллекция, которая начала формироваться с первых лет существования музея, отличается разнообразием в плане типологии и хронологии. Особое место в ней занимает отдел «Военная униформа и аксессуары», содержащий 300 головных уборов. По стране происхождения эти военные головные уборы относятся к России, Пруссии, Франции, Италии, Румынии, Польше, Венгрии и др. В 2010 году было отреставрировано 30 головных уборов, среди которых: гренадерская шапка, Пруссия, 1740-1785 гг.; каска офицера кавалерийского гвардейского полка, Россия, 1811-1817; уланская офицерская шапка, Россия, 1837; каска офицера пехоты, Пруссия, 1914-1918; кепи офицера артиллерии, Франция, 1914-1918; кепи младшего лейтенанта, модель 1934 года, Румыния. Автор статьи анализирует методы реставрации, использованные в процессе работы над некоторыми предметами из фондов Национального музея истории Молдовы.

Список иллюстраций:

Фото 1. Гренадерская шапка, Пруссия, 1740-1785 гг.: а - до реставрации; б - в процессе реставрации; в - после реставрации.

Фото 2. Каска офицера кавалерийского гвардейского полка, Россия, XIX в.: а - до реставрации; б - после реставрации.

20.02.2014

Ecaterina Bondarenco, Muzeul Național de Istorie a Moldovei, str. 31 August, 121-A, MD-2012 Chișinău, Republica Moldova

